

ETENEMISVAIHTOEHTOJA JA EHDOTUKSIA PURUVEDEN TILAN PARANTAMISEKSI

Muistio on tarkoitettu Pro Puruvesi ry:n puolelta keskustelun pohjaksi eri tahojen kanssa loppuvuodesta 2010 ja alkuvuodesta 2011 käytävissä keskusteluissa. Keskustelujen tuloksena ja lisäinformaation myötä muistiosta tehdään tarkennettu versio. Muistion toivotaan auttavan nopeaan liikkeellelähtöön Puruveden tilanteen parantamiseksi. Keskustelujen ja lisäinformaation kautta muokkautuva tarkennettu muistio voisi olla myös aineistona rakennettaessa Puruvesi-strategiaa.

1. Lähtökohtia ja tavoite

Puruveden tilanne on laajoilla ranta-alueilla merkittävästi huonontunut viime vuosikymmenten aikana. Aiemmat hiekkarannat ovat vesikasvillisuuden valtaamia, kivet niljakkaita ja pohja humuskerroksen peitossa. Erityisen ongelmallisia ovat monet lahtialueet. Selkävesien tilanne on vielä erinomainen, mutta selkävesien reuna-alueilla heikkenemisen merkit ovat silminkin havaittavissa. Tilanteen heikkeneminen jatkuu ja ainakin joillakin alueilla vaikuttaa nopeutuvan.

Suurin osa Puruvettä kuuluu Natura 2000 – alueeseen perusteena, että Puruvesi on karu ja kirkasvetinen. Natura 2000-alueista Puruvesi on lisäksi valittu erityisalueeksi.

Vuoksen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelmassa Puruveden veden laatu on todettu erinomaiseksi. Mittaukset on tehty kahdesta selkäveden pisteestä. Toinen on Hummonselällä ja toinen Harvanselällä. Suunnitelmassakin todetaan, että pintavesien seuranta Vuoksen vesienhoitoalueella ei täytä vesidirektiivin vaatimuksia. Kahden selkäveden mittauspisteen tulokset eivät anna Puruvedestä tarvittavaa kokonaiskuvaa.

Tiedossa olevat toimenpiteet Puruveden tilanteen parantamiseksi ovat täysin riittämättömät.

Puruveden vesialueella ongelma-alueita on runsaasti. Osalla vesialueista ongelmat ovat pahoja. Valuma-alueet ovat laajoja ja sisältävät moninaisia ravinteiden lähteitä. Pahimmissa paikoissa ranta-alueella sisäinen kuormitus on jo niin suuri, että se aiheuttaa jatkuvan tilanteen huononemisen, vaikka valuma-alueelta ravinteiden tulo saataisiin oleellisesti vähennetyksi.

Useitten laajojen korjaavien toimenpiteiden käynnistäminen samanaikaisesti ei ole realistista. Isot ja kalliit hankkeet on selkeästi priorisoitava. Lisäksi on harkittava mitä voidaan nopeasti saada aikaan pienin rahallisin panostuksin.

Tosiasia lienee, että käynnistettävien toimenpiteiden nopeudesta ja laajuudesta riippumatta, Puruveden tilanne heikkenee vielä muutaman vuoden ajan. Täten palaaminen edes nykytasolle vaatii toimenpiteitä ja aikaa. Tulevalle kymmenen vuoden jaksolle ei valitettavasti ole realistista asettaa kovin korkeita tavoitteita. Mitä hitaammin päästään liikkeelle ja mitä heikompi on toimenpiteiden vaikuttavuus, sitä kauemmin mennään alaspäin nykytasostakin. Se lisää entisestään panostuksen tarvetta ja pitkittää tehokkaillakin toimenpiteillä toipumisaikaa edes nykytasolle.

Tavoitteena on, että

- 10 vuoden kuluttua Puruveden tilanne on vähintään nykytasolla ja kehityssuunta on käännetty myönteiseksi

- 20 vuoden kuluttua selkävesien reuna-alueilla ja osalla ranta-alueista tilanne lähestyy 1960-luvun erinomaista tilannetta. Kaikilla ranta-alueilla tilanne on nykytasoa selvästi parempi.

2. Alkuvaiheen hankkeita

2.1. Tutkimus

Käytössä oleva tutkimustieto on hyvin puutteellinen. Pitkäaikainen seuranta näyttää kohdistuneen pääsääntöisesti selkävesiin. Joistakin paikallisista kohteista kuten Jouhenlahden – Lautalahden alueesta sekä Sorvaslahdesta valuma-alueineen on jonkin verran tutkimustietoa. Niilläkin alueilla tutkimustieto on täysin riittämätön merkittävien hankkeiden käynnistämiseksi.

Tutkimustiedon ongelma on myös sen pirstaleisuus. Monet tahot ovat tehneet tutkimuksia. Niitä ei ole kuitenkaan koottu koko Puruvettä koskevaksi perusaineistoksi. Puruveden tilannetta ei ole näin ollen analysoitu edes kaiken olemassaolevan tutkimusaineiston pohjalta.

Puruvettä ja sen valuma-alueita käsittelevän tutkimusaineiston kokoaminen ja analysointi on kiireellisin toimenpide. Sillä perusteella ja aistihavaintoja hyödyntämällä kohdennetaan jatkotutkimus. Sen tulee tuottaa tieteellisesti varma kokonaiskuva Puruveden tilasta. Yksityiskohtainen tutkimus suunnataan ensimmäiseksi valittavaan isoon hankekohteeseen ml. valuma-alue.

Pro Puruvesi ry on yhdessä Puruveden rannoilta lähteneen tutkijan kanssa hakenut SYKE:ltä 5000 € tutkimusapurahaa Puruveden tutkimustiedon kokoamiseksi, analysoimiseksi ja suuntaviivojen hahmottelemiseksi jatkotutkimukselle. Mikäli haettua apurahaa ei saada, tämän hankkeen rahoitus tulisi turvata muulla tavoin.

Tutkimuksessa tarvitaan hyvää yhteistyötä monien tahojen kanssa. Alustavia tuloksia pyritään saamaan käyttöön kevättalvella 2011 ja tutkimus valmiiksi kesään 2011 mennessä. Tutkimustulokset tulevat kaikkien käyttöön.

Em. tutkimuksen perusteella pitää tehdä loppuvuoden 2011 aikana tutkimussuunnitelma ja tutkimusohjelma vähintään viideksi vuodeksi. Ensimmäisen ison kunnostushankkeen tutkimussuunnitelma tulisi hoitaa em. suunnittelusta erillään ja rahoitusvalmistelut aloittaa hyvin nopeasti. Suunnittelu tulisi aloittaa kevättalvella 2011 ja maastotyöt suorittaa sulan veden aikana 2011. Muutoin ensimmäisenkin ison hankkeen työvaihe siirtyy ainakin vuoteen 2013.

2.2. Isot hankkeet

Isoja hankkeita tuskin voidaan ottaa samanaikaisesti toteutukseen yhtä enempää. Seuraavan ison kohteen kunnostustyöt voinevat käynnistyä aikaisintaan kahden vuoden kuluttua edellisen hankkeen käynnistymisestä. Valmistava tutkimus ja suunnittelu pitäisi alkaa kuitenkin seuraavassa kohteessa viimeistään edellisen ison kohteen varsinaisten töitten käynnistyessä.

Puruvedellä on nähtävissä useita selvähkötä aluekokonaisuuksia, joiden sisällä on eriasteisia suuria ongelmia. Kokonaisen ongelma-aluekokonaisuuden ottaminen kerralla käsittelyyn valuma-alueineen vaikuttaisi tarkoituksenmukaiselta. Muutoin on vaarana, että alueelle tai sen reunalle hoitamatta jääneet ”paisepesäkkeet” pilaavat työn tulokset. Tällaisten pesäkkeiden hoito jälkeinpäin on myös paljon työläämpää kuin isomman hankkeen osana.

Ensimmäiseksi isoksi hankkeeksi (pilottihanke) näyttäisi olevan seitsemän vaihtoehtoa. Nämä ovat

- Ristlahden, Haudanlahden, Putkiniemen-Ruokkeen välisen lahtialueen ja Putkiniemen länsirannan ongelmalahtien muodostama vesialue valuma-alueineen
- Suokonlahden-Ketolansaaren-Ketolanlahden alue valuma-alueineen
- Rauvanniemen-Hautaniemen vesialue ml Puntunen valuma-alueineen
- Savonlahden alue valuma-alueineen
- Jouhenlahti – Lautalahti alue valuma-alueineen
- Kaidansaari-Ruokoniemi-Vasatar alue valuma-alueineen
- Sorvaslahden alue valuma-alueineen

Pilottihankkeessa tulisi olla monipuolinen ja moniongelmainen vesistö- sekä valuma-alue. Tämä mahdollistaisi hyvän ympäristön tutkimusmenetelmien ja -välineiden sekä vesialueen kunnostusmenetelmien ja -välineiden kehittämiseen. Kehitystyön tulokset ja kokemukset antaisivat hyvää perustaa Puruveden muihin kohteisiin.

Pilottihankkeen tulosten ja kokemusten pitää viedä eteenpäin järvitutkimusta myös valtakunnallisesti. Eri tahojen yhteistyömenetelmien kehittämällä on myös merkitystä. Käytännön toteuttamisedellytyksiin vaikuttaa mm. vesialueen omistajien ja alueen maanomistajien myönteinen mukaantulo. Alueen tulee olla tietenkin

merkittävä Puruveden tulevaisuuden kannalta.

Erinomainen vaihtoehto Puruveden pilottihankkeeksi näyttäisi olevan Punkaharjun ja Kesälahden rajalla oleva Putkiniemen-Ruokkeen-Ristlahden-Haudanlahden kokonaisuus valuma-alueineen. Tätä vaihtoehtoa puoltavia tekijöitä ovat mm. seuraavat

- valuma-alue on laaja ja monipuolinen (ojitettuja soita sekä kaukana valuma-alueella että aivan Puruveden rannassa kuten Pökrönsuo, isoja pelto-alueita sekä kauempana valuma-alueella että aivan Puruveden rannassa pumppuasemineen, erikoisviljelmiä Puruveden rannassa, erikokoisia kaivettuja ja luonnon valumaojia Puruveteen)
- vesialue on monipuolinen (erikokoisia ja erisyvyisiä lahdelmia, ison selkäveden reuna-alueita ja melko erillisiä lahtia, melko hyvässä tilassa olevaa ja erittäin huonossa kunnossa olevaa vesialuetta, vaihtelevan paksua pohjalietettä aiemmalla hiekkapohjalla, erilaista pohjakasvillisuutta ja heinikkoa)
- alue tarjoaa monipuolisia vastuu- ja johtosuhdejärjestelyjä niistä saatavine kokemuksineen (maakuntaraja, alueellisten viranomaisten raja, kuntaraja jne)
- vesialueen omistussuhteet ovat selkeät ja omistajat ilmeisen myönteisiä
- Pohjois-Karjalan metsäkeskuksella näyttäisi olevan mahdollisuuksia osallistua valuma-alueen tutkimuksiin jo kesällä 2011 ja aloittaa toimenpiteitä syksyllä 2011
- Putkiniemen länsiranta on Natura 2000 aluetta
- tilanne lahtialueella on jatkuvasti huononemassa ja vaikutukset ovat vaarassa levitä Hummonselän ja sen länsipuolisten selkien väliseen kapeikkoon (Natura 2000 aluetta)
- alueella on paljon vapaa-ajan asutusta ja se on paikkakuntalaisille merkittävä alue

Suokonlahden-Ketolansaaren-Ketolanlahden aluetta puoltaisi mm. sen kuuluminen kokonaisuudessaan Natura 2000 alueeseen. Alue ei tarjoa kuitenkaan yhtä monipuolista toimintakenttää pilottihankkeelle kuin em. Putkiniemen-Ruokkeen alue.

Myöskään Rauvanniemen-Hautaniemen alue (turvetuotannon vaikutusalue) eikä Savonlahden alue ole erityisen monipuolinen pilottikohteeksi.

Jouhenlahti-Lautalahti aluetta puoltaisi sen sijainti Kerimäen kuntakeskuksen ja kehitettävän ranta-alueen välittömässä läheisyydessä. Lisäksi tämän ongelma-alueen kielteinen vaikutus ulottuu ilmeisesti hyvin laajalle alueelle. Alueelta olisi kohtalaisesti entistä ja ilmeisesti hyödynnettävissä olevaa tutkimustietoa. Alue ei ole kuitenkaan pilottikohteeksi yhtä monipuolinen kuin Putkiniemen-Ruokkeen alue.

Kaidansaaren-Ruokoniemen-Vasattaren alueen ongelmat eivät näyttäisi ainakaan nopeasti merkittävästi leviävän. Pilottihankkeeksi sillä ei ole riittävästi monipuolisuutta.

Sorvaslahti on paikallisesti hyvin merkittävä runsaine asutuksineen ja Punkaharjun keskustaajaman äärellä sijaitsevana. Lahden tilanne on monin paikoin erittäin huono ja vaatisi nopeita toimenpiteitä. Pilottikohteeksi se ei kuitenkaan tarjoa erityisen

monipuolisia olosuhteita. Lisäksi vesialueen omistuksen sirpaleisuus vaikuttaa kielteisesti laajan hankkeen toteuttamisaikatauluun. Alueelta olisi jonkin verran hyödynnettävissä olevaa tutkimustietoa.

Edellä mainituin perustein Pro Puruvesi ry esittää Puruveden kunnostuksen pilottihankkeeksi Putkiniemi-Ruokkeenniemi-Ristlahti-Haudanlahti vesialuetta valuma-alueineen.

2.3. Muut hankkeet

Monia Puruveden tilannetta parantavia toimia voidaan tehdä pienin kustannuksin ja aloittaa nopeasti. Tällaisia ovat asennekasvatus ja tietoisuuden parantaminen vesistöasioissa. Toinen kokonaisuus on Puruveteen liittyvä kaavoitus, rakennusluvut, jätevesiasiat ja aivan oleellisena viranomaisvalvonnan tehostaminen. Kolmas kokonaisuus on vapaaehtoistyön aktivointi ja tukeminen.

Tutkimus, isot hankkeet ja yllä mainittu pienimuotoisempi Puruveden puhtautta tukeva työ eivät ole toistensa vaihtoehtoja, vaan hyvän lopputuloksen saamiseksi välttämättömiä osia kokonaisuutta.

2.3.1. Asennekasvatus ja tietoisuuden parantaminen Puruvedestä

Puruveden tilasta on annettava laajalti perusteellista ja monipuolista tietoa. Tiedon kohdentaminen omiin lähivesiin – Puruvesi-hankkeessa Puruveteen - herättää kiinnostuksen ja aktivoi. Aikaansaatu vuorovaikutus lisää edelleen tiedonsaantia ja aktivoi omakohtaiseen toimintaan sekä innostaa osallistumaan laajempiinkin hankkeisiin.

Tiedotusvälineillä on merkittävä rooli. Monipuoliset jutut Puruvedestä ovat Puruvesi-hankkeelle arvokkaita. Tärkeää on, että esille tulisi kokemuksia ja näkemyksiä yksittäisen rannan asukkaan näkökulmasta aina vahvan tieteelliseen lähestymiseen. Puruvesi on ollut erityisesti viimeaikoina hyvin esillä. Erilaisille näkökulmille on kuitenkin vielä hyvin tilaa. Puruvesi tulee saada viimeistään keväällä 2011 myös valtakunnallisiin tiedotusvälineisiin.

Toistaiseksi Puruvesi-työssä on lähes hyödyntämättä tietotekniikan antamat mahdollisuudet. Pro Puruvesi ry:lläkään ei ole vielä edes kotisivuja. Se saataneen hoidetuksi lähiaikoina. Sosiaalinen media tarjoaa Puruvesi-aktiiveille rajattomia mahdollisuuksia Puruvesi-tietouden levittämiseen ja erinomaisen foorumin mielipiteiden esilletuomiseen. Viranomaistahoilla on omilla kotisivuillaan mahdollisuus tuoda Puruvesi-asioita helpoksi huomata. Puruvettä koskevan tärkeän tiedon kokoaminen helposti löydettäväksi ja käytettäväksi on tavoitteena.

Erityisiä kohderyhmiä, joiden asenteisiin ja Puruvesi-tietouden parantamiseen tulisi panostaa ovat ainakin koululaiset, Puruveden valuma-alueen maa- ja metsätalouden

harjoittajat, vapaa-ajan asukkaat sekä Puruveden ympärillä toimivat yhdistykset ja yritykset. Kunnilla, järjestöillä sekä paikallisella ja alueellisella medialla on tässä suuri vastuu.

2.3.2. Kaavoitus, rakennusluvat, jätevesijärjestelyt ja valvonta

Puruveden kaavoituksen perusratkaisut on tehty. Kaavamuutoksia tulee kuitenkin Puruveden rantakuntien päätettäväksi ja lausunolle vuosittain melko paljon. Osalla niistä on tai voi olla vaikutusta Puruveden veden tilaan. Päätösten valmistelussa olisi tärkeää yhtenä asiana aina tarkastella vaikutusta Puruveteen. Puruveden kuuluminen Natura 2000 alueeseen asettaa lisävelvoitteita.

Rakennuslupia myönnettäessä jätevesiratkaisut ovat keskeisiä Puruveden puhtauden kannalta. Hyväksyttävissä olevista vaihtoehdoista tulisi rakentajille suositella Puruvettä vähän rasittavia vaihtoehtoja. Kuntien jätevesineuvonnassa painopiste tulisi olla seutukunnan arvokkaimman vesistön – Puruveden – suunnalla.

Puruveden rantojen rehevöityminen sekä veden korkeuden suuret ja nopeat vaihtelut ovat keskeisenä syynä lisääntyviin rantojen ruoppauksiin ja isojen laiturirakenteiden tekemiseen. Ainakin osa virheellisistä ratkaisuista johtuu epätietoisuudesta mikä on luvatonta, mikä on luvanvaraista ja mikä on ranta-asukkaan itsensä päätettävissä. Pelisääntöjen selkeyttäminen ja lisäinformaatio on tarpeen. Osalla virheratkaisuista on vaikutusta myös Puruveden paikalliseen tilaan.

Eri tahoilta saaduista palautteista voi arvioida, että rakentamisen ja erityisesti jätevesijärjestelyjen valvonnassa on jokaisessa Puruveden rantakunnassa paljon tehostamisen tarvetta. Tehokkaampi rakentamisen aikainen neuvonta ja valvonta poistaa sekä tietämättömyydestä johtuvia virheitä että houkutusta lupamääräysten vastaisiin ratkaisuihin. Jätevesimääräysten muuttuminen antaa hyvän mahdollisuuden ja velvoitteenkin tarkistaa ja antaa opastusta myös aiempien jätevesiratkaisujen muutostarpeista Puruveden rannalla ja valuma-alueella.

Tältä osin Puruveden ympäryskunnat ovat hyvin keskeisessä vastuussa.

2.3.3. Vapaaehtoistoiminnan aktivointi

Erinomaisia esimerkkejä vapaaehtoistoiminnasta Puruveden hyväksi on pitkältä ajalta. Omia entisiä hiekkarantoja on yritetty pitää kohtuullisessa kunnossa niittämällä vesikasvillisuutta, tekemällä pienimuotoisia ruoppauksia ja sorastamalla. Sorvaslahdella on kerätty muutamia vuosia sitten yli 300:n henkilön nimilista kuntalaisaloitteeseen Sorvaslahden tilan parantamiseksi.

Pro Puruvesi ry perustettiin 15.7.2010 nimenomaan työhön Puruveden puhtauden hyväksi ja yhdeksi foorumiksi kokoamaan vapaaehtoistoimintaa. Myös muissa Puruveden alueella toimivissa järjestöissä Puruvesi-asia on noussut ja nousemassa

aiempaa näkyvämmiin esille.

Saatu palaute ja Pro Puruveden nopeasti kasvava jäsenkunta ovat yhtenä osoituksena, että suuri vapaaehtoistyössä piilevä potentiaali on realisoitumassa.

Vapaaehtoistoimintaa ei sovi liiallisesti ohjailla. Tieto oikeasta toimintatavasta on kuitenkin välttämätöntä. Olisi tärkeää, että vapaaehtoistoiminta saataisiin myös mahdollisimman hyvin palvelemaan laajempaa tavoitetta työssä Puruveden hyväksi.

Nopeiten ja helppoiten saataisiin ehkä tehostettua ranta-asukkaiden omaehtoista omien rantojen kunnostusta itse tai yhdessä naapureiden kesken. Tähän riittäisi neuvonta ja ehkä joittenkin tarvittavien välineiden ”vuokraus”. Paikalliset aktiivit yhdessä kuntien asiantuntijoiden ja mahdollisten lyhytaikaisesti palkattavien kiertävien opastajien kanssa voisivat tukea toimintaa.

Esimerkiksi kyläyhdistyksistä näyttäisi löytyvän erimaista aktiivisuutta kunnostaa kyläläisten kannalta tärkeitä paikallisia kohteita kuten uimarantoja, venesatamia ja rannan yhteisiä kokoontumispaikkoja. Tällaisiin kohteisiin voi liittyä jo niin laajoja heinikoiden niittoja, ruoppauksia ja työvälineiden tarvetta, että asiantuntijatuki on välttämätön. Myös pieni taloudellinen tuki olisi perusteltua. Tällaiset kohteet olisivat jo selkeästi viemässä eteenpäin laajempaakin Puruvesi-asiaa. Saatujen kokemusten perusteella toimintatapaa voisi yrittää laajentaa muuallekin ns. isojen kohteiden välialueille.

Myös isojen hankekohteiden toteutuksessa vapaaehtoistyöllä tulee olemaan suuri merkitys. Tutkimus- ja suunnittelutyössä rannan asukkaat - niin vakituiset kuin vapaa-ajan asukkaat - tarjoavat korvaamatonta apua omine havaintoineen ja tukevat liikkumista vesialueella. Hankkeen toteuttamisvaiheessa tarvitaan palkatun henkilöstön ja yritysten lisäksi talkooväkeä moninaisesti tehtäviin huollosta iloisien meiningin ylläpitoon.

Vapaaehtoistoiminnan aktivointi omien rantojen kunnostamiseksi ja joittenkin kyläkuntien hankkeiden tukemiseksi tulisi saada käyntiin jo kesällä 2011.

3. Resurssit

Puruvesi on ollut valtakunnallisesti ja Euroopassakin poikkeuksellisen kirkas- ja puhdasvetinen iso vesistö. Tilanteen huononeminen on aiheutunut lähes täysin lainsäädännöstä, tukimuodoista ja vesistövaikutuksia heikosti huomioon ottavista viranomaispäätöksistä. Korjaavien toimenpiteiden kustannukset on myös hoidettava ensisijaisesti valtakunnantason ja tarvittaessa EU-tasoisin päätöksin.

Paikallisen ja alueellisen tasan päätösvallassa olevien resurssien käyttöä tulisi priorisoida siten, että Puruvesi yhtenä kansallisena aarteena otetaan huomioon.

Puruveden resurssitarpeiden arvioinnin on perustuttava Puruveden tilanteeseen ja

asetettuihin tavoitteisiin. Voimassaolevissa suunnitelmissa näkyvät raha- ja henkilöstöresurssit eivät saa olla suuntaavina tekijöinä tarvetta arvioitaessa. Tulevat suunnitelmat tulee laatia Puruveden tarpeista lähtien. Toteutusohjelmat aikautetaan ja mitoitetaan todellisten resurssimahdollisuuksien mukaan. Kaikkien osapuolten tulee sitoutua tekemään voitavansa, että toteutusohjelmat palvelevat hyvin Puruveden tarpeita ja ovat nopeasti toimeenpantavia.

Kiireellisimmät rahoitustarpeet kohdistuvat alkuvaiheen tutkimukseen ja vapaaehtoistyön aktivointiin. Tältä osin ratkaisuja pitäisi saada aikaan lähikuukausien aikana.

Puruvesi-hankkeisiin tarvitaan seuraavan kymmenen vuoden aikana miljoonia euroja 1.luvussa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Mitä hitaammin työ käynnistyy sitä suuremmat kokonaiskustannukset tulevat olemaan, koska tilanne huonontuisi koko ajan.

Yksityiskohtaisempia kustannusarvioita pitää laatia monen tahon yhteistyönä kunhan Puruvesi-linjaukset on päätetty.

4. Vastuunjako ja johtaminen

Säädökset määrittävät perusvastuut alueellisille ja paikallisille viranomaisille ja vesialueiden omistajille. Puruvedellä vastuunjako monimutkaistaa maakuntaraja, joka kulkee poikki Puruveden Haudanlahdesta etelässä Ketolanlahden länsireunaan pohjoisessa. Erilliset samantasoiset organisaatiot vastaavat Puruveden länsiosasta ja itäosasta.

Puruveettä pitää pystyä tarkastelemaan, arvioimaan ja toimenpiteitä suunnittelemaan ja päättämään koko Puruveden kannalta. On tärkeää päättää kuka ottaa tämän kokonaisvastuun. Vaihtoehtona voisi olla riittävin valtuuksin toimiva Puruveden ohjausryhmä. Siinä olisi edustus sekä Etelä-Savon että Pohjois-Karjalan keskeisistä vesistöihin liittyvistä viranomaisorganisaatioista, järjestöistä ja rannan asukkaista. Puruveden tärkeydestä ja rahoitustarpeista johtuen edustus tulisi olla myös valtakunnantasolta. Tutkimuksen tärkeys tulisi myös huomioon ottaa. Ohjausryhmän suhde ELY-keskuksiin ja muihin alueellisiin organisaatioihin kuten Etelä-Savon ja Pohjois-Karjalan metsäkeskuksiin tulisi huolella suunnitella. Samoin tulisi päättää ohjausryhmän suhde Vuoksen vesienhoitoalueen organisaatioon. Nopeaa päätöstä vaativat ratkaisut on tehtävä odottamatta mahdollista uutta johtamismallia.

Suuriin hankkeisiin on hankesuunnittelun yhteydessä räätälöitävä kunkin hankkeen tarpeisiin soveltuva johtamisratkaisu. ELY-keskuksilla, metsäkeskuksilla, maatalousorganisaatioilla, vesialueen omistajilla, kunnilla ja paikallisilla järjestöillä kuten Pro Puruvesi ry:llä on johtamisjärjestelyissä keskeinen rooli.

Paikallisen vapaaehtoistoiminnan tukemisessa ja Puruvedeen liittyvässä tiedon

lisäämisessä päävastuu on paikallisilla toimijoilla kuten kunnilla, paikallisilla järjestöillä ja medially.

Kiireellisintä olisi löytää ja tehdä ratkaisu kokonaisvastuusta Puruvedeen liittyvissä asioissa.

5. Yhdistelmä

Puruveden tilanne vaatii isoja ja nopeita toimenpiteitä. Tiedossa olevat toimenpiteet ovat täysin riittämättömät.

Tavoitteena tulisi olla että

- 10 vuoden kuluttua Puruveden tilanne on vähintään nykytasolla ja kehityssuunta on käännetty myönteiseksi
- 20 vuoden kuluttua selkävesien reuna-alueilla ja osalla ranta-alueista tilanne lähestyy 1960-luvun erinomaista tilannetta. Kaikilla ranta-alueilla tilanne nykytasoa selvästi parempi.

Tutkimuksen tulee tuottaa tieteellisesti varma kuva Puruveden tilasta. Kiireellisin tutkimuskohde on olemassaolevan tutkimustiedon kokoaminen, analysointi ja jatkotutkimustarpeiden suuntaviivojen määrittely. Toinen erityisen kiireellinen tutkimushanke tarvitaan ensimmäisen ison hankkeen (pilottihankkeen) valmistelemiseksi.

Isot kunnostushankkeet kannattaa tehdä selkeinä aluekokonaisuuksina. Tällaisia aluekokonaisuuksia näyttäisi olevan seitsemän. Samanaikaisesti voinee olla käynnissä vain yksi tällainen kohde. Seuraavan kohteen valmistelu tulee kuitenkin aikauttaa siten, että jatkuvuus on jouhevaa. Pilottihankkeeksi soveltuisi erinomaisesti Haudanlahden-Ristilahden-Ruokkeen-Putkiniemen vesialue valuma-alueineen.

Monia Puruveden tilannetta parantavia toimia voidaan tehdä pienin kustannuksin ja aloittaa nopeasti. Asennekasvatukseen ja Puruvesi-tietoisuuteen panostaminen tuottaa tuloksia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Paljolti Puruveden ympäryskuntien päätösvallassa olevat kaavapäätökset, rakennusluvut ja jätevesivalvonta vaikuttaa ranta- ja valuma-aluealuerakentamisesta aiheutuvaan ravinteiden määrään. Valvontaa tulee merkittävästi tehostaa. Vapaaehtoistoiminnassa on suuri vajaan hyödynnetty voimavara. Selkeää aktiivisuuden lisääntymistä tulee tukea mm. opastuksella ja pienin taloudellisin tuin.

Puruvesi on ollut Suomessa ja Euroopassakin poikkeuksellisen kirkas- ja puhdasvetinen iso vesistö. Puruveden tilanteen huononeminen juontaa ensisijaisesti surkeista säädöksistä ja niiden perusteella alueellisesti ja paikallisesti tehdyistä päätöksistä. Vahinkojen korjaamiseen tällaisessa arvovesistössä on saatava valtakunnantasan ja EU:n panostus. Kyse on miljoonista euroista seuraavan kymmenen vuoden aikana. Silläkään ei päästä merkittävästi parantamaan nykytasoa,

mutta saadaan käänne parempaan ja perusta oleelliseen muutokseen seuraavien vuosikymmenten aikana.

Puruvettä on päästävä tarkastelemaan ja toimenpiteitä suunnittelemaan ja toteuttamaan ottaen huomioon koko Puruvesi. Viranomaisten vastuurajoista johtuen tämä ei ehkä onnistu ilman Puruvettä varten rakennettua omaa johtamismallia. Riittävät toimintaedellytykset saava Puruveden ohjausryhmä voisi olla mahdollinen ylätason ratkaisu. Suurissa hankkeissa tulee suunnitteluvaiheessa räätälöidä kuhunkin hankkeeseen parhaiten soveltuva ratkaisu. Pienimuotoiseen vapaaehtoistoimintaan raskaita johtamistapoja ei kannata rakentaa.

Puruveden tilanne vaatii laajaa yhteistyötä ja sitoutumista paikallisella, alueellisella ja valtakunnallisella tasalla. Puruvettä ei ole menetetty, mutta toimimattomuus vaarantaa sen puhtaan tulevaisuuden.